

Oplotené chovy

ZVER NA FARMÁCH A VO ZVERNICIACH

© archív autora

Kým v praxi voľných poľovných revírov sa uvažuje o opatreniach v rámci starostlivosti o raticovú zver prevažne iba v čase núdze (v zimnom období), v oplotených chovoch (farmy a zvernice) sa vyžaduje celoročná starostlivosť.

Raticová zver v priebehu roka migruje z rôznych dôvodov, dôležité z nich sú zdroje potravy a zmeny v ich výskyte. Kým voľne žijúca raticová zver má možnosť migrovať, a tým aj možnosť výberu potravy, zver „za plotom“ je odkázaná iba na to, čo jej chovateľ poskytne, či už ide o krmivo, alebo o ostatné podmienky prostredia, v ktorom žije. Z toho vyplýva význam správnej chovateľskej starostlivosti o raticovú zver vo zverniciach a farmových chovoch a jej zásadný vplyv na zdravie a kvalitu chovanej zveri. Zároveň to znamená, že chyba ovplyvňujúca zdravie a kvalitu zveri sa dá skôr urobiť na farme alebo vo zvernici ako pri voľne žijúcej zveri.

Uprednostniť pasienky

Farmové chovy raticovej zveri by sa mali zakladať v prvom rade na pasienkoch. Základom efektívneho farmového chovu prežívavej raticovej zveri (uvažujeme

najmä o druhoch daniel, jeleň, muflón) je výživa – vo vegetačnom období zabezpečená prioritne kvalitnou zelenou pašou (trávy alebo kombinácia tráv s d'atelinou) a v mimovegetačnom období zabezpečená kvalitnými krmivami. V prípade otázok týkajúcich sa výživy raticovej zveri sa môžu čitatelia Lovu zdar! obrátiť na Ústav výživy VÚŽV – NPPC Nitra (rajsky@vuzv.sk).

Pri výžive prežívavcov rátame najmä s kvalitnými objemovými krmivami, čiže so senom a silážou, a podľa cieľov, ktoré chce chovateľ pri raticovej zveri dosiahnuť, hovoríme aj o ďalších bielkovinových a minerálnych doplnkoch podporujúcich intenzívnejšiu rast.

Farmový chov nevyžaduje lesný porast, základom je trvalý trávny porast. Les síce predstavuje úkryt a čiastočne aj potravu, ale farmová zver dokáže prosperovať aj bez lesného porastu. Dôležité je, aby terén poskytoval závetrie a tieň, ktorý je potrebný v letnom období. Možné je vybudovať prístrešky pre zver, ktoré budú plniť úcel ochrany a welfare zveri. V posledných rokoch vzniklo na Slovensku viacero fariem raticovej zver práve v lesnom prostredí, čo však nie je vhodné. Takéto prostredie, ak ide o dospelý les, neposkytuje zveri potrebnú potravu, keďže v porovnaní s pasienkami je chudobnejšie. Na druhej strane raticová zver výrazne poškodzuje lesné porasty

a ich obnova v zásade ani nie je reálne na farme možná. Takýto les je potom úradne preklasifikovaný z hospodárskeho lesa na tzv. les osobitného určenia.

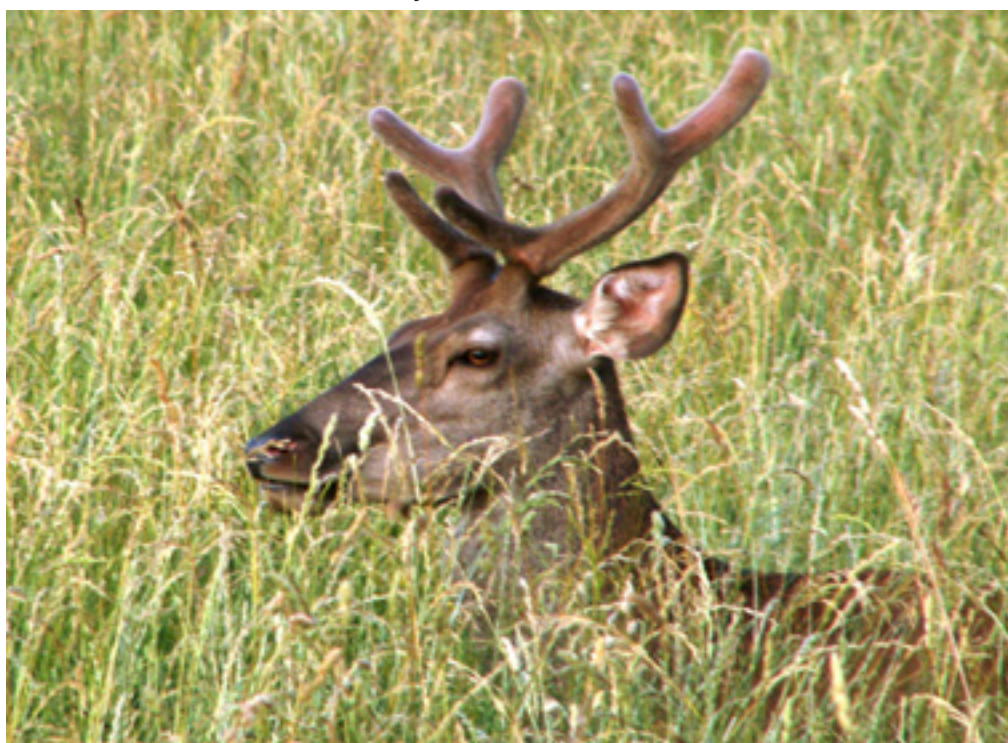
Pozor na stres

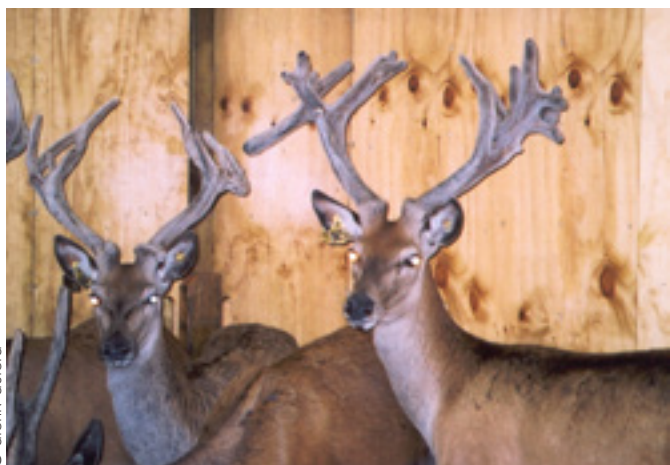
Pri chove farmovej raticovej zveri sa očakáva, že vložené finančné prostriedky sa chovateľovi vrátia, preto musia napríklad prírastky telesnej hmotnosti zveri dosahovať požadovanú úroveň. Na farme by sa mala chovať vysoko kvalitná zver, to znamená, že mláďatá by mali dosahovať väčšie prírastky ako mláďatá zveri vo voľnej prírode. Ako však máme možnosť sledovať v praxi výsledky začínajúcich fariem, nie je to vždy tak. Dôvodom je do veľkej miery práve nevyhovujúca výživa. Ďalším významným aspektom ovplyvňujúcim kvalitu raticovej zveri na zverofarmách je eliminácia stresu a vyrušovania. Treba si uvedomiť, že za plotom má raticová zver také podmienky, aké jej majiteľ farmy vytvorí. Kým vo voľnej prírode poľovníci spravidla nemajú možnosť výrazne ovplyvniť životné podmienky raticovej zveri, opačná situácia je v oplotenej farme a zvernici, kde životné podmienky zveri vytvára priamo chovateľ (zverničiar,

farmár). Stres a vyrušovanie denného biorytmu raticovej zveri nepriaznivo vplývajú na telesné prírastky a rast parožia. Správne nastavená výživa v kombinácii s pokojom, ktorý prežívava zver vyžaduje, vytvárajú najlepšie predpoklady na dosiahnutie výsledkov, s ktorými bude chovateľ spokojný. V tejto súvislosti vstupuje ako „premenná do výpočtu“ opäť lesný porast. Čím väčšie percento z plochy farmového chovu raticovej zveri predstavuje les, tým viac

**Farmový chov si
vyžaduje trvalý
travný porast.**

nielenže klesá produkcia kvalitnej čerstvej biomasy (potravy) pre zver z jednotky plochy, ale výrazne je ovplyvnená aj etológia – správanie zveri. Farmová zver do veľkej miery prispôsobuje správanie prostrediu, v ktorom žije. Keď má možnosť ukrývať sa v lesnom poraste, vo väčšine prípadov ostáva plachou. Naopak, keď les absentuje, čiže zver je v úzkom kontakte s človekom a nemá možnosť zakaždým sa ukryť, stáva sa krotkejšou. Tu treba zdôrazniť, že pri farmových chovoch raticovej zveri je žiaduce, aby zver bola pokojná, aby sa neplašila a aby na človeka – chovateľa reagovala pozitívne, a nie negatívne. Na správanie je vhodné zamerať aj selekciu, čiže ponechať v chove pokojné zvieratá, ktoré zbytočne

**Farmové
jelene s prvým
parožím**

neplašia ostatné jedince. Farmová zver by si mala spájať človeka s dobrými skúsenosťami, nie so zlými. Len takto sa dajú dosiahnuť špičkové výsledky. Genetický potenciál našej zveri je vysoký, dôležité je však poskytnúť jej podmienky, aby sa mohol naplno rozvinúť, čiže aby zver ukázala, čo v nej je. Na farme je možné dosiahnuť väčšie telesné hmotnosti a napríklad aj parožie ako vo voľných revíroch. Všetko závisí od úrovne starostlivosti o farmovú zver a o jej prostredie. Správna výživa na farme, resp. jej realizácia, zahŕňa nielen poznatky o potravných nárokoch konkrétneho druhu raticovej zveri a možnostiach ich pokrývania, ale aj poznatky o cykloch príjmu potravy raticovej prežúvavej zveri. Vytvorením potrebného pokoja na farme umožníme zveri pravidelne konzumovať potravu, čo je mimoriadne dôležité z hľadiska dosiahnutia požadovanej kvality. V letnom období ide o pravidelnú pastvu, v prípade jelenej zveri až 11-krát denne, čiže spravidla každé dve hodiny, v zime 8- až 10-krát. Prežúvavá zver vzhľadom na svoje fyziologické potreby prijíma potravu viackrát denne a medzi jednotlivými pastevnými cyklami zakaždým oddychuje, vyrgáva potravu a znova ju prežúva (preto hovoríme o prežúvavej zveri). Rušená zver prijíma menej potravy, čo sa odráža na výslednej zníženej kvalite. Výživa, zdravie a kvalita sú tri neoddeliteľné aspekty chovu zveri. Ak sú zveri predkladané krmivá, je vhodné dodržať pravidelnosť (minimálne raz denne) a predkladať iba kvalitné krmivo. Prínosom každodenného kŕmenia na farme je, že zver môže konzumovať vybilancovanú kŕmnu dávku, ktorá obsahuje potrebné denné spektrum živín. Eliminuje sa tým bežný problém napríklad z voľných revírov, kde sa jednorazovo predloží seno a jadrové krmivo vo väčšom množstve na dlhšie obdobie. Z toho vyplývajú dietetické a zdravotné problémy, pretože zver prednostne skonzumuje atraktívnejšie jadrové krmivo a až potom (po pár dňoch) začne konzu-

movat' seno – ak ho vôbec začne konzumovať. V mnohých prípadoch radšej ohrýza mladé stromčeky, konáriky, ale aj kôru, ktoré sú pre ňu atraktívnejšie ako nekvalitné seno. Využime teda fakt, že máme farmu „za domom“ a farmovej zveri predkladáme vybilancovanú kŕmnu dávku každý deň, najlepšie v tom istom čase. Zver si zvykne na systém kŕmenia aj na kŕmiča – chovateľa a spravidla ho v danom čase aj očakáva. Odrasom dobrého potenciálu, správnej výživy a zdravia je napríklad telesná hmotnosť šesťmesačných jelenečkov 100 kg, samičky sú o niečo menšie.

Zdravotná situácia

Popri správne nastavenom systéme výživy a súčasnej eliminácii stresu je ďalším významným aspektom farmového chovu raticovej zve-

ri zdravotný profil. Slovenskí chovatelia farmovej raticovej zveri môžu byť zatiaľ relatívne spokojní, lebo zdravotná situácia je vcelku dobrá. Treba však monitorovať parazitologický profil na farmách prostredníctvom vyšetrenia trusu alebo orgánov, každá farma musí mať svojho dozorujúceho veterinárneho lekára. Moderné farmy by mali využívať odchytové a fixačné zariadenia, v ktorých sa dá so zverou bez problémov pracovať, napríklad značkovať ju, zaznamenávať jej telesnú hmotnosť alebo ju odčervovať injekčne či aplikáciou liečiva na kožu – obidva spôsoby bez potreby predchádzajúcej chemickej imobilizácie. I keď je zdravotná situácia raticovej zveri na slovenských farmách uspokojivá, treba upozorniť na podceňované riziká vyplývajúce z dovozu nových jedincov. Je v záujme každého chovateľa, aby chránil svoju farmu pred prí-

Krotká zver na menšej oplotenej ploche pre ne predstavuje zaujímavú korisť.

padným zavlečením ochorenia z neprevereného chovu. Dovezená zver musí mať potvrdenie o zdravotnom stave od veterinárneho lekára. Popri parazitárnych infekciách sa ojedinele objavuje napríklad aj fibromatóza jelenej zveri a fibropapilomatóza srnčej zveri. Z ostatných zdravotných komplikácií sa na zverofarmách vyskytujú problémy spôsobené nesprávnou výživou (alimentárne ochorenia), prerastanie ratic, ťažkosti vyplývajúce z mechanických poranení alebo zo skonzumovania cudzieho predmetu (napr. fólia zo silážnych balíkov).

Obstoja v konkurencii?

V súčasnosti možno zaregistrovať farmový chov zveri podaním žiadosti na príslušnú regionálnu veterinárnu a potravinovú správu. Žiadosť o registráciu musí obsahovať identifikačné údaje žiadateľa, zoznam druhov zve-

ri, ktoré chce žiadateľ chovať, a účel, na ktorý bude zver žiadateľ chovať: a) šľachtenie, plemenitba a produkcia plemenných zvierat, b) získavanie produktov, vrátane výroby jatočných zvierat, c) športové a iné využitie. K žiadosti treba priložiť výpis z obchodného registra, doklad o vlastníctve pozemkov alebo o práve využívať pozemky, potvrdenie regionálnej veterinárnej a potravinovej správy o splnení veterinárnych požiadaviek.

Na Slovensku máme 70 zverníc (samostatné a uznané spolu). Lokalizované sú vo vyšších polohách, resp. v pohoriach a na pahorkatinách. Na nížinách sa v minulosti zvernice spravidla nebudovali. Príčin je viac, významným limitujúcim faktorom je aj miera lesnatosti územia. Ako sme spomenuli, územie s nízkou lesnatosťou vyhovuje farmovému chovu. Farmy majú menšie uplatnenie v horských podmienkach Slovenska aj z dôvodu výskytu medveďa, vlka a rysa. Krotká zver na menšej oplotenej ploche pre ne predstavuje zaujímavú korisť. Legislatíva umožňuje chovať raticovú zver vo vyššej hustote na farme (nepoľovná plocha) ako vo zvernici (poľovná plocha). Napríklad pri jelenej zveri vo farmovom chove je to šesť dospelých jedincov alebo dvanásť mláďat na 1 ha pastevných plôch. Vo zvernici nie je možné chovať takéto vysoké stavy na jednotku plochy, je to niekoľkonásobne menej. Na Slovensku je podľa údajov Štátnej veterinárnej a potravinovej správy zaregistrovaných 263 fariem zveri. Je to na prvý pohľad vysoké číslo, ale treba podotknúť, že ide aj o menšie farmičky, v niektorých prípadoch iba s nízkym stavom zveri – napríklad jeden daniel a jedna-dve danielice, prípadne jeden srnec a jedna-dve srny. Tieto zariadenia vznikali často aj z dôvodu tzv. „hobby chovu“, napríklad v záhrade za domom. Ich prioritným zámerom nebolo produkovať mäso, ale zábavu. Uvidíme, ktoré z fariem na chov raticovej zveri prežijú a presadia sa nielen v domácej, ale aj v zahraničnej konkurencii.

Text: Ing. Matúš Rajský, PhD.

**Národné poľnohospodárske
a potravinárske centrum – VÚŽV Nitra,
Stredoeurópsky inštitút ekológie
zveri Viedeň, Brno, Nitra**

**Legislatíva
umožňuje
chovať raticovú
zver na farme
vo vyššej
hustote ako vo
zvernici.**

